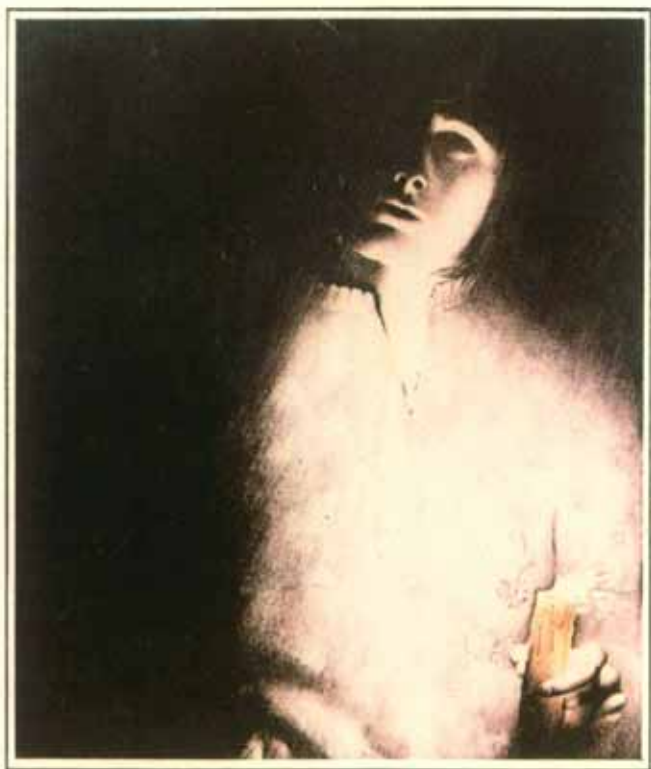

ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

Türkçesi
ŞADAN KARADENİZ

ENDÜLÜS ŞALI
Elsa Morante

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap 1985 yılında, İstanbul'da, Amaç Basımevi'nde
dizilip basıldı.

ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

Öyküler

İtalyanca aslından
Türkçeye çeviren
ŞADAN KARADENİZ

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Cad. 40, Kat: 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon : 528 61 13

Özgün adı
Lo Scialle Andalusò

S U N U

Lucia'ya

*Deniz kuşusun sen, yuvasını korkunç
kayalıklar üstüne, kara kumlar arasına kuran.
Bu yabancı tepeler üstünde ne bitki sapları
ne de sesleri başka ailelerin. Yalnızca
yıkımın yankıları patlıyor orada, açıklardan,
su çevrileri ve canlı şamandıralar üstünde.*

*Ama o, sevecenlik dolu,
sevgili yumurtalarını koruyan kışkanç kanatları
altında çıplak ürpertisini dinliyor
öteki yavrularının kanatçıklarının
başkaca bir şey bilmez dingin duyguları onun.*

Oradan

*yarın
büyük, beyaz ve yayılmış
kanatlı çocuksu bir sürü
uçuracak cennet ülkelerine doğru.*

Ö N D E Y İ Ş

Elsa Morante, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, ünü İtalya sınırlarını aşarak dünyaya yayılan önemli bir yazar. Gerek öyküleri, gerekse romanları önce İtalya'da, ardından dünyanın çeşitli ülkelerinde büyük ilgi uyandırmış, sevilmiş, benimsenmiştir. Morante'nin, içinde doğup büyüdüğü ülkenin kendine özgü gerçeklikleriyle, kuşkusuz, kendi kişisel gerçeklerinden kaynaklanan yapıtlarının değişik ülkelerin değişik kültürlerle oluşmuş insanlarına ulaşmasını, başka bir deyişle, onun evrenselliğini sağlayan, özellikle insan sıcaklığıdır. Gerçekten de, Morante sevecen bir yazar: Yaralamak bir yana, çoğu kez yorumlamaktan bile (bir yazar yorumlamaktan ne denli kaçınabilirse; yazmak bir anlamda yorumlamaktır çünkü) uzak durarak, insanı anlamaya, iletmeye çalışır. Bunu da, derin sezgisi, ince zekâsı, güzelim dili, bir *leitmotiv* gibi hep varolan şiiiriyle başarır.

Sicilyalı bir babayla Modenalı bir annenin dört çocuğundan biri olan Elsa Morante, Roma'da doğdu. Gerçek yaşını söylemiyor; çünkü anagrafik yaşa inanmıyor. Savaşın ortasında, 1941'de evlendiği ünlü İtalyan yazarı Alberto Moravia'yla tanıştığı 1936 yılında Roma'da tek başına yaşıyordu. Morante'nin olağan ve olağanüstü olaylardan örülü bir yaşamı var: 1941'de Alberto Moravia'yla evlilişinin ardından, o yıllarda daha dünyaca ün kazanmamış olan bomboş, ıssız Capri adasında, iki odalı bir evde geçirilen yalnız, parasız yıllar (odaların birinde, Morante, *Yalanlar ve Tılsım*

lar'ı, ötekinde Moravia, *Romalı Kadın*'ı yazıyordu); 1943'te, faşizm düşmanı diye ardına düşülen Alberto Moravia'yla birlikte, Roma'nın güneyinde, Föndi'nin bin metre kadar üstünde bir kayanın içindeki bir domuz ahırında geçirilen dokuz ay. (Bu arada, Roma'dan kışlık giysiler alıp geri dönerken yolda bir Alman subayının Elsa'nın bavulunu taşımasına yardım edişil!) O yılları, Morante daha sonra, *La Storia* adlı romanında anlatacaktır.

Birçok yazar gibi Morante de çok küçük yaşta yazmaya başlamış. On üç yaşında yazdığı bir öykü ödül kazanmış. Moravia onu, «Elinde kalemle doğmuş» diye niteliyor. Derin bir klasik kültürü olduğunu, Dante'nin *İlahi Komedyası*'nı ezbere bildiğini söylüyor. Romanları konusundaysa şöyle diyor: «Elsa, Tolstoy ya da Balzac türü bir romancıdır. Değişik ve kalabalık kişileriyle bir toplumun panoramasını verir.» Gerçekten de, Morante'nin bugüne değin dilimize çevrilmiş tek romanı olan *Tarih Devam Ediyor* buna tanıklık etmektedir.

Bir yazar, çevresine, insanlara, sorunlara ne denli nesnel bir açıdan yaklaşırsa yaklaşsın, ne denli *kurduğuna* inanırsa inansın, gerçekte kendi yaşam öyküsünü yazar hep. Ama yazgısının gerçek temasını açıklayan, onun yaşamının dışsal öyküsü değil, bulup ortaya çıkardıklarıdır. Genç bir yazarda şiirle gerçek neredeyse özdeştir. Belki de tam bilincinde olmaksızın, daha ilk sözcüklerden başlayarak insan yazgısının tüm öyküsünü anlatmaktadır. Düşsel bir alanda dolaştığına inanır; oysa biricik ve özgün gerçeği keşfetmektedir: Orada, geçmiş ve gelecek çağdaştır ve her olay doğaldır.

Yazarın olgunlaştıkça sağlayacağı tek gelişme, belki de bu gerçekliğin bilinci olacaktır. Albert Camus, gençliğinde yazdığı, *Tersi ve Yüzü* adlı denemelerinin ikinci baskısının (1958) önsözünde, bu düşünceleri değişik sözcüklerle dile getiriyor: «Her sanatçı, benliği-

nin ta içinde, olduğu ve söylediği şeyi ömrü boyunca besleyen tek bir kaynak saklar.» Camus, sözkonusu denemeleri yirmilerinde yazdığını, ama şimdi kırklarında da, bu denemelerin biçimleri kendisine hep ace-mice gelse de, onları oluşturan düşüncelerin hiçbirini yadsımadığını söylüyor.

Bu kitapta, Elsa Morante'nin yaşamı boyunca yazdığı sayısız öyküler arasından seçilmiş öyküler, yazılış sırasına göre sunulmuştur. Okurlar, bu öykülerde, Morante'nin ister roman olsun, ister öykü, tüm yapıtlarının ayrılmaz bir parçası sayılabilecek dramatik, gizemli, büyüleyici temayı bulacaklardır. Gerçekten, Elsa Morante'nin öykülerinin başlıca özelliği şiidir: En yalın gerçekleri bile, yer yer buruk bir şiirle, zaman zaman derin sularda yansıtarak dile getirir. Şiirin ucunu kaçırmaz ama. Şiirin yüceliklerine ulaştığında bile, kapıp koyvermelere kendini çok seyrek bırakır. Duygulu, coşkulu, ama duygularını ve coşkusu-nu ölçülü bir şiirin tartısında dengeleyen bir yazar.

Yalnızca romancı olarak değil, bir öykü yazarı olarak da, Elsa Morante yer yer dehasını kanıtlamaktadır. Dünya öykücülüğünde aşılmaz yerini hâlâ koruyan Katherine Mansfield için, «Kadınlar arasında dâhi seyrek çıkar; Katherine Mansfield bunlardan biriydi» diyen André Maurois, Morante için de aynı şeyi söylerdi sanıyorum. Hem bu kez, kadınlar arasında de-hâlara seyrek rastlandığına ilişkin görüşünü belki de değiştirmiş olarak.

Çok yönlü zengin kişiliği, kendine özgü bakış açısı, gizemli şiiri ve o tadına doyumaz dili, Morante'yi uzun yıllar zevkle okutacaktır, kuşkusuz.

Elsa Morante'nin başlıca yapıtları şunlar: *Menzogna e Sortilegio* (Yalan ve Tılsım), roman, Viareggio ödülü, 1948; *L'isola di Arturo* (Arturo'nun Adası), roman, Premio Strega ödülü, 1957; *Lo Scialle Andalusio* (Endülüs Şalı), öyküler, 1963; *Il Mondo Salvato dai Ragazzini* (Çocukların Kurtardığı Dünya), 1968; *La Sto-*

ria (Tarih Devam Ediyor), roman, 1974; *Aracoeli*, roman, Médicis Etranger ödülü, 1982. Morante'nin ayrıca, *Alibi* (Özür), şiirler (1959) adlı bir kitabı ile, *Le Straordinarie Avventure di Caterina* (Katerina'nın Olağanüstü Serüvenleri) adlı bir çocuk kitabı vardır.

Bugüne değin, Elsa Morante'den, 1960'lı yıllarda İtalyancadan çevirdiğim, *Türk Dili, Tercüme ve Çeviri* dergilerinde yayımlanmış olan üç beş öykü dışında, yalnızca, *La Storia* (Tarih Devam Ediyor) adlı romanı Türkçeye kazandırılmış bulunmaktadır.

Şadan Karadeniz

Kandil Hırsızı

Böyle bir şeyin olabileceğine inanacak yaşa gelmemiştim daha. Ama o küçük kızın ben olduğuma emin gibiyim. Üstünde yer yer dökülen sıva parçalarının biçimler, lekeler oluşturduğu daracık, pis sokağı açık seçik görüyorum. Beş katlı ev (biz en üst katta oturuyorduk) sokaktaki evlerin en yükseğiydi. Yolun sonunda Tapınak vardı.

Altı yaşında vardım ancak. Pencereden, solgun yüzlü adamların, hemen hepsi de kaba saba, somurtkan, esmer kadınların, tozdan ağarmış yarı çıplak oğlanların geçtiklerini görürdüm. Bir de sarımsı ev görüyordum karşıda: pencerelerinde hasır lar, yanında kocaman, çıplak bir avlu.

Bu avluda sık sık, çoğu asker olan bir sıra adam bekleşirdi. Sırayla içeri girerler; birkaç dakika sonra şakalaşıp gevezelik ederek uzaklaşırlardı. Birinci katın pencerelerinde gizemli, güleç, esmer yüzlü, gözleri boyalı, kararlı bir sesle konuşan kadınlar olurdu hep. Daha çok geceleri, yavaşça seslendiklerini işitirdim. Babam kahveden dönerken, ihtiyar kamburun biri olduğu halde seslenirlerdi ona: «Hey! Esmer delikanlı, yukarı gelmek ister misin? İster misin, ha?»

Annem, hâlâ genç, ince bir kadındı. Kahırdan yıpranmış ince bir yüzü vardı. İkide bir öfkeyle alnını yumruklar, bir suç işlediğim zaman, o yıpran-

ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

Ünlü İtalyan yazarı *Elsa Morante*, birçok yazar gibi, erken yaşlarda yazmaya başlamış. Kocasını ünlü romancı *Alberto Moravia*, onu, "Elinde kalemlerle doğmuş," diye niteliyor ve karısının yazarlığını şöyle değerlendiriyor: "Elsa, Tolstoy ya da Balzac türü bir yazardır. Değişik ve kalabalık kişilerle bir toplumun panoramasını verir." *Endülüs Şalı*, Elsa Morante'nin öykülerinden bir derleme. Öyküler, yazılış sırasına göre sunulmuştur. Okurlar, bu öykülerde, Morante'nin, ister roman olsun, ister öykü, tüm yapıtlarının ayrılmaz bir parçası sayılabilecek dramatik, gizemli, büyüleyici temayı bulacaklardır. Gerçekten, Elsa Morante'nin öykülerinin başlıca özelliği şiidir. En yalın gerçekleri bile, yer yer buruk bir şiirle, zaman zaman derin sularda yansıtarak dile getirir. Duygulu, coşkulu, ama duygu ve coşkularını ölçülü bir şiirin tartısında dengeleyen bir yazardır. Bu öyküleri, İtalyanca aslından çeviren *Şadan Karadeniz*'in kusursuz Türkçesiyle sunuyoruz.

Kapak resmi: Carl Melegari